

Oikeuden historiasta tulevaisuuden Eurooppaan

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta

Toimituskunta

Olli Mäenpää

Dan Frände

Päivi Korpisaari

Kustannustoimittaja

Pipsa Kostamo

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. 09 6120 300

f. 09 604 668

toimisto@lakimiesyhdistys.fi

www.lakimiesyhdistys.fi

Kannen kuva: Roland Meinecke / Wikimedia Commons

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISSN-L 1458-0446

ISBN 978-951-855-338-3

Hansaprint Oy, Vantaa 2014

Sisällys

Pia Letto-Vanamo 60 vuotta. Prof. Pia Letto-Vanamo's 60th Anniversary	VII
<i>Per Andersen – Helle Vogt</i> Vrag, hvaler og kongelig overhøjhed. Forstrandsret i nordisk middelalder	1
<i>Lars Björne</i> Pohjoismaiset oikeustieteelliset aikakauskirjat ja toinen maailmansota ..	15
<i>Yifeng Chen</i> Legal Formalism, Justice and the Judiciary in China	29
<i>Ellen Eftestøl-Wilhelmsson – Anu Bask</i> Is a Harmonised Liability System a Necessary Prerequisite for European Multimodal Transport? The Finnish Logistics Service Providers' Point of View	41
<i>Kaijus Ervasti</i> Neuvotteleminen konfliktinratkaisumenettelynä	51
<i>Dan Frände</i> Åsa Larsson och det förflutna	69
<i>Jaakko Husa</i> Pohjolan oikeus – yhtä perhettä?	77
<i>Teemu Juutilainen – Emilia Korkea-aho</i> Professio ja legitimiteetti – mitä virkaa eurooppalaisella juristilla?	89
<i>Jukka Kekkonen</i> Oikeushistoria huipulta huipulle	105
<i>Päivi Korpisaari – Anette Alén-Savikko</i> Tiedonsiirrosta aktiiviseen opiskeluun – tähtäimessä laadukas viestintäoikeuden opetus	119
<i>Toomas Kotkas</i> Suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaalisten oikeuksien lyhyt historia	135
<i>Matti Kunnas</i> Uudistunut valvontamenettely ja sen haaste asianajajan ammattietiikalle	153

<i>Anna-Laura Markkanen – Hannu Nieminen</i> A Crooked Balance of Interests? Comparing Users' Rights in Printed and Electronic Books	163
<i>Heikki E. S. Mattila</i> Oikeudellis-kielellisen dominanssin jatkuvuudesta. Alankomaiden Itä-Intian ja itsenäisen Indonesian oikeus- ja kieliolojen tarkastelua	181
<i>Dag Michalsen</i> Frede Castberg and the Invention of State of Emergency in Norwegian Constitutional Law in the Twentieth Century	201
<i>Tuulikki Mikkola</i> Trust oikeusvertailun kohteena	213
<i>Kjell Å. Modéer</i> Elegi över 1938 års advokater. Om ett par advokater i finlandssvensk och svensk romanlitteratur	223
<i>Olli Mäenpää</i> Hallinto-oikeuden eurooppalainen kodifointi	239
<i>Johanna Niemi</i> Prosessioikeus ja metodin haaste	255
<i>Jaana Norio-Timonen</i> Harmonisaatio ja eurooppalaiset kuluttajavakuutusmarkkinat	261
<i>Kimmo Nuotio</i> Avustettu potilaan itsemurha ja eutanasia	277
<i>Elina Paunio – Suvi Sankari</i> Euroopan unionin tuomioistuin: oikeuden ja politiikan rajapinnassa	295
<i>Jørn Øyrehagen Sunde</i> ”Menneskerettigheter (...) stemmer med rettsfølelsens krav i vår tid”. Eit aktørperspektiv på Dei europeiske menneskerettane sin veg inn i norsk rett	311
<i>Kaarlo Tuori</i> Kansallinen ja ylikansallinen demokratia	327
<i>Kaius Tuori</i> Natseista ja emigranteista oikeustieteen historiassa	341
<i>Terttu Utriainen</i> Historia opettaa rikosoikeustieteilijöitä	359
Kirjoittajat – Authors	367

Professio ja legitimizeetti – mitä virkaa eurooppalaisella juristilla?

1 JURISTIEN EUROOPPA

EU-Suomen oikeustieteen opiskelijoille on teroitettu mieleen ainakin yksi asia eurooppalaisesta yhdentymisestä: integraatio on oikeudellinen luomus, juristien taidonnäyte, jolla poliitikkojen rauhanaatteesta tehtiin sodanjälkeisessä Euroopassa totisinta (juridisinta) totta. Väitteen oikeaksi osoittaminen ei ole ollut vaikeaa, sillä konkreettisista esimerkeistä on jopa runsaudenpula. Usein aloitetaan viittaamalla EU:n tuomioistuimeen edeltäjineen. Eurooppaoikeuden tunnetuimmat opinkappaleet, kuten EU-oikeuden välitön oikeusvaikutus ja etusija suhteessa kansallisiin oikeusjärjestyksiin, luotiin oikeuskäytännössä 1960-luvulla.¹ Vuosikymmen on jäänyt eurooppalaisiin historiankirjoihin ajanjaksona, jolloin poliittinen integraatio eteni vaivalloisesti ja pienin askelin. Oikeudellinen integraatio, eli eurooppalainen tuomari, tuli avuksi, kun poliittista tahtoa ja yksimielisyyttä puuttui.

Toinen eurooppalaiselle yhdentymiselle keskeinen instituutio on komissio. Sen tehtäviin kuuluu muun muassa lainsäädännön valmistelu ja yhteydenpito muihin lainsäädäntötyöhön osallistuviin toimielimiin, erityisesti neuvostoon ja Euroopan parlamenttiin. EU:ssa on ollut heinäkuusta 2013 lähtien 28 jäsenvaltiota, ja yhteisymmärryksen saavuttaminen on entistä vaikeampaa. Mitä epävakaa ja eripuraisemmat ajat, sitä merkittävämmäksi komission rooli kasvaa. Komissio, joka tällä hetkellä työllistää yhteensä 32 666 henkilöä,² on tarjonnut työpaikan lukuisille eurooppalaisille juristeille. Myös Euroopan parlamenttiin on vuosien varrella valittu paljon juristeja. Juristien asiantuntemukselle ja osaamiselle on ollut kysyntää parlamentin alaisissa toimikunnissa ja työryhmissä. Esimerkiksi käy pe-

¹ C-26/62 Van Gend en Loos, Kok. 1963 s. 1 ja C-6/64 Flaminio Costa v Enel, Kok. 1964 s. 585.

² Ks. tilastotietoja http://ec.europa.eu/civil_service/docs/hr_key_figures_en.pdf (viittauspäivä 10.2.2014).

russopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioista vastaava valiokunta AFCO (the Constitutional Affairs Committee), joka visioi tulevaisuuden EU:ta ja sen toimintaa. Valtaosa valiokunnan puheenjohtajista ja rivijäsenistä on koulutukseltaan juristeja.³

Vaikka juristit voivat ylpeillä luomuksellaan ja omalla roolillaan eurooppalaisen yhdentymisen syntyvaiheissa, tulevaisuus ei ole entisensä. Viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana juristien määrä on vähenyt EU:n hallinnossa, erityisesti keskeisissä toimielimissä. Muutoksen havaitseminen on tosin vaikeaa. Kehitys on ollut hidasta ja tieto huonosti saatavilla. Esimerkiksi komissio, joka tilastoi henkilökuntaansa usealla eri muuttujalla, kuten sukupuoli, ikä ja kansalaisuus, ei kokoa eikä julkaise tietoja virkamiestensä koulutustaustoista.

Tässä artikkelissa käymme läpi viimeaikaista oikeussosiologista tutkimusta, joka osoittaa eurooppalaisessa juristiprofessiossa tapahtuneen sekä määrällisiä että laadullisia muutoksia. Etsimme oikeudellisesta kehityksestä piirteitä, jotka selittävät näitä muutoksia, ja pyrimme ennakoimaan tulevaisuuden kehityslinjoja. Aiheen merkitys ei rajoitu juristeihin itseensä, sillä juristiprofession roolin muuttuminen heijastuu laajemmin eurooppalaisen oikeuden legitimitettiin eli yleiseen hyväksyttävyyteen. Juristilla on vielä virkaa, mutta virka ei ole enää täysin sama, johon juristin ammatillinen itseymmärrys on perinteisesti ankkuroitunut.

2 MITÄ JURISTEILLE ON TAPAHTUMASSA?

Didier Georgakakis ja *Marine de Lassalle* ovat koonneet tilastotietoa juristien määristä EU:n toimielimissä. Aloitamme komissiosta. Komissio on jaettu niin kutsuttuihin pääosastoihin, jotka vastaavat politiikkalohkoista, kuten sisämarkkinat ja palvelut, ympäristöasiat tai meri- ja kalastusasiat. Vastikään julkaistu tilastoanalyysi osoittaa, että vuoteen 1985 asti komission huippuvirkamiehinä oli enemmän juristeja kuin esimerkiksi ekonomisteja. Nykyisistä komission pääosastojen päälliköistä kaksi kolmasosaa on ekonomisteja, ja ainoastaan neljä päällikköä 21:stä on juristeja. Ekonomistien määrän kasvu alkoi komission pitkäaikaisen johtajan *Jacques Delorsin*

³ *Godmer, Laurent – Marrel, Guillaume*: The Creation of Institutional Expertise at the European Parliament: Legal and Political Resources of the Members of the Constitutional Affairs Committee. Teoksessa Antoine Vauchez – Bruno de Witte (eds.): *Lawyering Europe. European Law as a Transnational Social Field*. Hart Publishing 2013, s. 153–176, s. 166.

(ekonomisti koulutukseltaan) kaudella.⁴ Samansuuntainen havainto koskee Euroopan parlamenttia ja liittyy osaltaan myös edellä mainitun AFCO-valiokunnan jäsenten asemaan. Pääasiallisesti juristi-europarlamentaarikoista koostuvan toimikunnan jäseniä on nimittäin perinteisesti valittu erilaisiin johtotehtäviin parlamentin sisällä. Vuonna 1984 juristijäsenet johtivat puhetta lähes puolessa kaikista parlamentin sisällä toimivista komiteoista, valiokunnista ja muista niihin verrattavista yksiköistä. Vuoteen 2007 mennessä juristien osuus kuitenkin väheni 7,5 prosenttiin.⁵

Ketkä ovat korvanneet juristit? Talouskriisin jälkimainingeissa on tuskin yllättävää kuulla, että ekonomistit ovat pitkälti korvanneet juristeja sekä komissiossa että parlamentissa, vaikkakin syyt kehitykseen ovat varmasti moninaiset ja ulottuvat kriisiä pitemmälle. Taloustieteellisen koulutuksen saaneet virkamiehet ovat tärkeissä asemissa myös niissä komission pääosastoissa, joissa juristit ovat perinteisesti olleet vahvoja, kuten kilpailu, ulkosuhteet ja aluepolitiikka. Niilläkin juristeilla, jotka edelleen sinnittelevät EU:n hallinnossa, on usein kaksoistutkinto: oikeustieteellisen lisäksi taloustai yhteiskuntatieteellinen.⁶ Kolmannessa edellä mainitussa toimielimessä, EU:n tuomioistuimessa, juristien määrä ei ymmärrettävästi ole laskenut samalla tavalla. Juristit miehittävät edelleen EU:n tuomioistuimen kolme tuomioastetta.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että instituutioihin ja toimijoihin kohdistuva EU-tutkimus on muuttunut. Perinteisesti niin oikeus- kuin yhteiskuntatieteellinenkin integraatiotutkimus on ollut kiinnostunut lähinnä EU-tuomioistuimesta ja sen tuomari-juristeista. Tässä suhteessa tutkimus on ollut poissulkevaa ja sen kuva juristeista integraation palveluksessa on kieltämättä jäänyt yksipuoliseksi. Uusin tutkimus sen sijaan analysoi

⁴ Georgakakis, Didier – de Lassalle, Marine: Where Have All the Lawyers Gone? Structures and Transformations of Top European Commission Officials' Legal Training. Teoksessa Vauchez – de Witte (eds.) 2013, s. 137–151, s. 144–145.

⁵ Godmer – Marrel 2013, s. 164.

⁶ Ibid., s. 145. Voidaan tietysti kysyä, ovatko muut ammattikunnat pystyneet juristeja paremmin uudistamaan peruskoulutustaan vastaamaan eurooppalaisen yhdentymisen luomiin tarpeisiin. Juristien koulutus on tunnetusti edelleen kansallista, vaikka kansainvälistyminen näkyy siinäkin muun muassa lisääntyvänä opiskelijavaihtona ja englanninkielisten maisteriohjelmien tarjonnan räjähdysmäisenä lisääntymisenä. Ks. lisää de Witte, Bruno: European Union Law: A Unified Academic Discipline? Teoksessa Vauchez – de Witte (eds.) 2013, s. 101–116. Erityisesti koulutuksen kieleen olisi kiinnitettävä huomiota. Juristien kieli on nykyisellään, olennaisesti enemmän kuin esimerkiksi ekonomistien kieli, kansallisvaltion rajoihin sidottua. Taustalla on paitsi koulutuksen sisällön kansallinen painotus myös perinnesytä.

juristien identiteettiä, resursseja ja rooleja ensisijaisesti tuomioistuinlaitoksen ulkopuolella. Kiinnostus ei kohdistu pelkästään EU:n omiin virkamiehiin. Sekä jäsenvaltioissa EU-liitännäisiä asioita hoitavat virkamiehet että yksityissektorilla työskentelevät juristit ymmärretään nyt osana laajaa eurooppalaista oikeuskenttää. Mainintoja saavat niin kilpailu- kuin vakuutusjuristikin.

Mikä selittää juristien määrän vähenemisen EU:n toimielimissä? Yksi keskeisistä tekijöistä liittyy yhteismarkkinoiden sekä talous- ja rahaliiton luomiseen, jotka ovat vaatineet taloustieteellistä asiantuntemusta.⁷ Samoin voidaan viitata tiettyjen aineellisen EU-oikeuden alojen sisällä tapahtuneeseen kehitykseen. Esimerkiksi kilpailuoikeudessa komissio on omaksunut 1990-luvun lopulla teknisemmän ja taloustieteellisemmän lähestymistavan (more economic approach), joka luonnollisesti on lisännyt taloustieteilijöiden kysyntää juristien kustannuksella. Kun ratkaistaan, onko tiettyä menettelyä pidettävä kilpailusääntöjen rikkomisena, lähestymistavan ydinajatuksena on kiinnittää huomiota menettelyn muodollisten piirteiden (forms-based approach) sijasta menettelyn konkreettisiin kilpailulle haitallisiin vaikutuksiin (effects-based approach).⁸

Ilmiöön perehtyneet tutkijat viittaavat muihinkin mahdollisiin tekijöihin. Yhtäältä sormi osoittaa ammattikuntaan itseensä: juristit ovat ikään kuin ulkoistaneet itsensä nostamalla keskiöön politiikan alojen sektorikohtaisia tavoitteita, kuten energian tuotanto, veden laatu tai köyhyyden vähentäminen. Toisaalta tutkijat kiinnittävät huomiota EU:n laajenemiseen sekä polkuriippuvuuteen virkanimityksissä. Uudet jäsenmaat ovat yhä enemmän nimittäneet ei-juristeja eurooppalaisiin huippuvirkoihin. Polkuriippuvuudella tutkijat tarkoittavat tässä yhteydessä sitä, että ekonomistit ovat taipuvaisia nimittämään lisää ekonomisteja.⁹

Samanaikaisesti kun juristien määrä EU:n hallinnossa on vähentynyt, asianajajien määrä on kääntynyt reippaaseen kasvuun. Vuosina 1980–2006 asianajajien määrä on kaksinkertaistunut useassa Euroopan maassa, esimerkiksi Ranskassa ja Itävallassa. Italiassa ja Portugalissa asianajajia on

⁷ Ks. *Tuori, Kaarlo – Tuori, Klaus: The Eurozone Crisis. A Constitutional Analysis.* Cambridge University Press 2014, s. 13–35. Tuori ja Tuori erottavat Euroopan talouskonstitutiosta mikro- ja makrotalouskerroksen. Mikrotalouskonstitutio liittyy erityisesti Rooman sopimukseen (1957) ja yhteismarkkinoiden luomiseen, makrotalouskonstitutio puolestaan Maastrichtin sopimukseen (1992) sekä sillä perustettuun talous- ja rahaliittoon.

⁸ *Geradin, Damien – Layne-Farrar, Anne – Petit, Nicolas: EU Competition Law and Economics.* Oxford University Press 2012, s. 18–19.

⁹ Ks. *Georgakakis – de Lassalle* 2013, s. 147–148. Ks. *Godmer – Marrel* 2013, s. 157.

tarjolla jopa nelinkertainen määrä.¹⁰ Tšekissä määrän kasvu on johtanut suunnitelmiin vaikeuttaa asianajokokeita ja järjestää niitä harvemmin.¹¹

Näiden lukujen valossa Georgakakis ja de Lassalle haastavat perinteisen käsityksen eurooppalaisesta byrokraatista juristina.¹² Tutkimuksen johtopäätös voidaan yksinkertaistaen tiivistää seuraavasti: eurooppalainen byrokraatti on ekonomisti, eurooppalainen juristi on yksityissektorin lakimies.

3 ”I AM NOT A LOBBYIST. I’M A LAWYER IN A LAW FIRM”¹³

Vuoden 2013 lopulla eurooppalainen lehdistö uutisoi *Michel Petiten* erosta. Petite oli nimitetty eurooppalaisen kolmijäsenisen eettisen toimikunnan puheenjohtajaksi uudelle kolmivuotiskaudelle. Vuonna 2003 perustetun toimikunnan tehtäviin kuuluu neuvoa komissiota tilanteissa, joissa komission entisen virkamiehen siirtyminen yksityissektorille olisi omiaan vaarantamaan komission riippumattomuuden ja puolueettomuuden. Tällaisia tilanteita kutsutaan englanninkielisessä keskustelussa nimellä ”revolving door”.¹⁴ Petite joutui kuitenkin eroamaan sen jälkeen, kun uusi Euroopan oikeusasiamies *Emily O’Reilly* sekä avoimuuden puolesta kampanjoivat kansalaisjärjestöt arvostelivat hänen urasiirtojaan. Vuoteen 2008 asti Petite johti komission oikeudellista osastoa, minkä jälkeen hän siirtyi juristiksi *Clifford Chance* -nimiseen asianajotoimistoon. Siellä Petiten asiakkaina on muun muassa isoja tupakkayhtiöitä.¹⁵ Petiten kytkös tupakkayhtiöihin herätti äänekkästä paheksuntaa, kun EU:ssa pitkään valmisteilla ollut ja

¹⁰ *Kelemen, R. Daniel*: Eurolegalism. The Transformation of Law and Regulation in the European Union. Harvard University Press 2011, s. 80–81.

¹¹ *Juutilainen, Teemu*: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen opintomatka Prahaan ja Brnoon 25.–28.4.2013. Lakimies 2013, s. 803–805.

¹² *Georgakakis – de Lassalle* 2013, s. 138.

¹³ Tobacco lawyer steps down from EU ethics panel, <http://euobserver.com/institutional/122580> (viittauspäivä 10.2.2014).

¹⁴ Revolving door on laajempi käsite, sillä pyöröovista mennään kumpaankin suuntaan. Amerikkalaisessa keskustelussa huolta on herättänyt varsinkin se, että investointipankeista päädytään julkishallinnon virkoihin antamaan rahoitusalan sääntelyä – tai estämään sen antamista. Ks. esimerkiksi *Mirowski, Philip*: Never Let a Serious Crisis Go to Waste. How Neoliberalism Survived the Financial Meltdown. Verso 2013, s. 65, 181–182.

¹⁵ Petite kuitenkin kiisti, että O’Reillyn tai kansalaisjärjestöjen kritiikillä oli mitään tekemistä eropäätöksen kanssa.

jäsenvaltioiden tukema ehdotus tupakkadirektiiviksi hyväksyttiin sisällöltään vesittyneenä loppuvuodesta 2013.¹⁶ Vesittymisen syyksi on arveltu tupakkayhtiöiden lobbausta. Petiten tapaus on ikävä muistutus siitä, kuinka roolit sekoittuvat hyvän hallinnon periaatteiden vastaisesti, mutta kiintoisa esimerkki siitä, millaisiin tehtäviin hallinnosta siirtyvät juristit voivat päätyä yksityisellä sektorilla.

Eurooppalaisissa asianajotoimistoissa työskentelevät juristit tarjoavat yhä enemmän niin kutsuttuja public affairs -palveluja.¹⁷ Niissä on kyse modernista lobbaamisesta, jossa juristien neuvontarooli ulottuu oikeudellisesta konsultaatiosta yhteiskuntatieteelliseen osaamiseen, henkilökohtaisiin suhteisiin ja sosiaalisen pääoman eri ilmenemismuotoihin. Miksi tällaisille palveluille on kysyntää? Syitä on useita. EU:n poliittinen päätöksentekojärjestelmä on mutkikas ja monitasoinen. Teollisuudella, suuryrityksiä ehkä lukuun ottamatta, ei ole resursseja eikä osaamista vaikuttaa kaikilla niillä tasoilla ja kaikkiiin niihin toimijoihin, jotka vaikuttavat lopulliseen päätökseen. Yritykset pyrkivät palkkaamaan entisiä komission ja muiden EU:n toimielinten virkamiehiä tai ostavat palveluja näitä henkilöitä palkanneilta asianajotoimistoilta. Lisäksi oikeuden kielestä on tullut suosittu lobbauksen kieli.¹⁸ Juridisen kielen avulla arvovalinnat voidaan esittää teknisinä välttämättömyyksinä ja mieltymykset puhtaina poliittisista ideologioista. On helpompi vastustaa tupakkadirektiiviä sillä perusteella, että se estää yhteismarkkinoiden toimintaa kuin että se laskee seuraavan kymmenen vuoden tuotto-odotuksia. Tämä on tietysti kärjistys, mutta se havainnollistaa, miksi juristeista on tullut kysyttyjä eurooppalaisia lobbaajia. Erään arvion mukaan Euroopassa kuljetaan kohti amerikkalaisen vaikuttamisen mallia, jossa lobbaus ymmärretään vuosikymmeniä kestäväen henkilökohtaisten suhteiden rakentamisen projektina.¹⁹ Tämä edellyttää instituutiotukea, joka on helpoiten saatavilla rahaa vastaan isosta asianajotoimistosta. Yksityissektorin juristit eivät nimittäin työskentele enää vain pienissä, kansallisvaltioiden rajoja myötäilevissä asianajotoimistoissa, vaan isot (usein amerikkalaiset) rajat

¹⁶ Ks. esimerkiksi <http://uk.reuters.com/article/2013/10/08/uk-eu-tobacco-idUKBRE9970FG20131008> (viittauspäivä 10.2.2014). Euroopan parlamentti ja neuvosto pääsivät sopuun direktiiviehdotuksesta 18. joulukuuta 2013.

¹⁷ *Lahusen, Christian*: Law and Lawyers in the Brussels World of Commercial Consultants. Teoksessa Vauchez – de Witte (eds.) 2013, s. 177–194, s. 184.

¹⁸ *Dezalay, Yves*: Opportunities and Limits of a Weak Field: Lawyers and the Genesis of a Field of European Economic Power. Teoksessa Vauchez – de Witte (eds.) 2013, s. 259–282, s. 276.

¹⁹ Ibid. s. 276.

ylittävät asianajotoimistot ovat saapuneet eurooppalaisille markkinoille.²⁰

Mitä edellä kuvatusta kehityksestä seuraa? Mitä jää jäljelle juristien perinteisestä roolista ei-poliittisina ja neutraaleina toimijoina, oikeusvaltioperiaatteen palvelijoina? Jakson otsikossa lainattu Petiten kommentti, jossa hän kiistää roolinsa lobbajana, kertoo kysymyksen kiusallisuudesta juristien itseymmärrykselle. Juristien on syytä ammattikuntana pysähtyä miettimään tätä.²¹ Samalla on huomattava, että juristien rooli on sidoksissa oikeuden ominaisuuksiin ja muuttuu niiden mukana. Viimeaikainen eurooppalainen kehitys tarjoaa tästä lukuisia esimerkkejä.

4 JURISTIPROFESSIO JA EUROOPPALAISEN OIKEUDEN MUUTOKSET

Juristien roolia ja ammatillista tulevaisuutta EU:ssa ei voida arvioida etäisyyden päästä, ottamatta huomioon muutoksia eurooppalaisessa lainsäädännössä ja oikeudessa ylipäänsä. Aiheesta on kirjoitettu runsaasti, eikä keskustelusta ole mahdollista antaa tässä kattavaa kuvaa. Viittaamme vain kahteen mahdolliseen kehityskulkuun, jotka ovat suhteessa toisiinsa pitkälti päinvastaisia. Ensimmäisen keskiössä on sääntelyn eriytyminen, pehmeneminen ja ei-lainsäädännöllisten instrumenttien kasvu.²² Eurooppalainen lainsäädäntö on usein puitesääntelyä. Se tarkoittaa, että lainsäätäjät asettaa tavoitteet, joita lainsoveltajat tavoittelevat valitsemillaan keinoilla. Uusi lainsäädäntö on monelta osin keskeneräistä ja aukollista: lakien soveltaminen edellyttää niiden täsmentämistä. Tähän on omat syynsä. Sosiaalinen todellisuus, jossa lait säädetään, on muuttunut. Asiakokonaisuudet ovat hankalammin hallittavissa, ja teknisen kehityksen vuoksi sääntely vanhenee nopeasti.²³ Erityisesti ympäristöoikeuden alalle on viime vuosina ilmaantunut lukuisia työryhmiä ja verkostoja, jotka kokoavat kansalliset virkamiehet,

²⁰ Kelemen 2011, s. 81–86.

²¹ Ks. yleisemmin Lahusen 2013, s. 191.

²² Ks. esimerkiksi *Sabel, Charles – Zeitlin, Jonathan*: Learning from Difference: The New Architecture of Experimentalist Governance in the European Union. *European Law Journal* 2008, s. 271–327; *Armstrong, Kenneth*: The Character of EU Law and Governance: From "Community Method" to New Modes of Governance. *Current Legal Problems* 2011, s. 1–36.

²³ Toisaalta EU-oikeuden avointa luonnetta ylläpitää lainvalmistelun kompromissiluonne, jossa yksimielisyyttä haetaan silloinkin, kun määräenemmistöpäätös olisi perussopimusten mukaan mahdollinen.

komission virkamiehet, EU:n erillisvirastojen edustajat ja kansalaisjärjestöt täsmentämään EU-oikeuden sisältöä.²⁴

Onko kehitys, joka suosii erilaisia hallinnan instrumentteja lainsäädännön kustannuksella, tekemässä juristista tarpeettoman tai ainakin vähentämässä ammattikunnan suhteellista painoarvoa? Samaa on aiheellista pohtia, kun otetaan huomioon kansallisissa oikeusjärjestelmissä käynnissä oleva uusien oikeudenalojen muodostuminen ja EU:n lainsäädäntötyössä perinteisen yksityisoikeuden sijasta painottuva sääntelyllinen yksityisoikeus (regulatory private law).²⁵ Uusia oikeudenaloja ja sääntelyllistä yksityisoikeutta voidaan pitää juristiprofession tulevaisuuden kannalta rinnakkaisilmiöinä. Niitä yhdistää se, että konkreettisen oikeudellisen aineksen systematisointiperusteena tai muuna alaa yhteen sitovana elementtinä on jokin lähtökohtaisesti ei-juridinen elämänalue, jonka yhteiskunnallinen merkitys on viime aikoina syystä tai toisesta kasvanut.

Tarkoitukseen sopivista elämänalueista voidaan ottaa esimerkiksi viestintä. Suomessa asemaansa vakiinnuttava viestintäoikeus on alkanut kehittää omia yleisiä oppejaan (käsitteitä, periaatteita ja teorioita) helpottamaan sellaisten oikeusongelmien käsittelyä, joiden tarkastelu perinteisten oikeudenalojen eriytyneistä näkökulmista on hankalaa tai ei tavoita ongelman koko kuvaa.²⁶

²⁴ Ks. *Korkea-aho, Emilia*: Watering Down the Court of Justice? The Dynamics between Network Implementation and Article 258 TFEU litigation. Ilmestyy *European Law Journal* -lehdessä 2014.

²⁵ Uusista oikeudenaloista ja niiden ”itsenäistymistäisteluista” ks. *Tuori, Kaarlo*: Oikeuden ratio ja voluntas. WSOYpro 2007, s. 104–105, 110. Sääntelyllisestä yksityisoikeudesta ks. *Micklitz, Hans-W.*: The Visible Hand of European Regulatory Private Law – The Transformation of European Private Law from Autonomy to Functionalism in Competition and Regulation. Yearbook of European Law 2009, s. 3–59. Ks. myös *Michaels, Ralf*: Of Islands and the Ocean: The Two Rationalities of European Private Law. Teoksessa Roger Brownsword et al. (eds.): The Foundations of European Private Law. Hart Publishing 2011, s. 139–158. Perinteisen ja sääntelyllisen yksityisoikeuden erottelua pitkälti vastaavasti Michaels kirjoittaa juridisesta ja instrumentalistisesta yksityisoikeudesta. Juridisen yksityisoikeuden päähuomio on yksilöiden välisissä suhteissa, instrumentalistisen puolestaan markkinoiden ja yhteiskunnan sääntelyssä. Tyypillisimmillään juridista yksityisoikeutta edustavat yksityisoikeuden klassiset ydinalat kuten velvoite- ja esineoikeus, kun taas instrumentalistinen yksityisoikeus koskee ennen muuta reuna-aloja ja jäsentyy sektoreittain: kilpailu, elintarviketurvallisuus, työ, kulutus jne. Juridisessa ja instrumentalistisessa yksityisoikeudessa on kyse erilaisista oikeuden rationaali-teeteista. Kummallakin on omat tyypilliset säädösmuotonsa, oikeudenmukaisuusideaalinsa, argumenttirakenteensa ja tulkintaoppinsa (s. 146).

²⁶ Ks. esim. *Tiilikka, Päivi*: Sananvapaus ja yksilön suoja. Lehtiartikkelin aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. WSOYpro 2007, s. 22, 86–89. Vrt. *Neuvonen, Riku*: Sananvapauden sääntely Suomessa. CC Lakimiesliiton Kustannus 2012, s. 27–28. Neuvosen mukaan viestintäoikeudessa ei ole juurikaan keskusteltu alan omista yleisistä opeista. Lisäksi hän kirjoittaa: ”Nykyaikana tarvitaan poikkioikeustieteellisiä, jopa poikkitieteellisiä,

Sääntelyllisen yksityisoikeuden osalta taas voidaan viitata televiestinnän sääntelyyn, jonka hahmottamista omaksi alakseen ja tutkimuskohteekseen puoltaa muun muassa sääntelykohteen monimutkainen tekninen luonne.²⁷ Osittain yhteisen normiaineksen lisäksi viestintäoikeutta ja televiestinnän sääntelyä yhdistää se, että alojen keskusteluun on hyväksyttävä laajasti myös ei-juristeja, esimerkiksi journalisteja ja insinöörejä. Ei-juridiset professiot voivat vaatia auktoriteettinsa tunnustamista tällaisilla aloilla (myös alojen nimenomaisesti oikeudellisissa käytännöissä) siksi, että ilman niiden osallistumista oikeudenalan systematisointiperuste tai muu alaa yhteen sitova elementti jää vajavaiseksi. Ei-juristeja tarvitaan alan todellisten ongelmien tunnistamiseen, sääntelyvaihtoehtojen kartoittamiseen ja valintaan sekä sisällölliseen ratkaisuharkintaan.

Oikeuden uusia sisältöjä, muotoja ja tuottamistapoja korostavan kehityksen myötä juristien on mietittävä roolinsa uudelleen ja hyväksyttävä, että esimerkiksi oikeuden tulkinnassa ja soveltamisessa ei-oikeudellinen asiantuntemus korostuu. Juristien on kyettävä työskentelemään muiden ammattikuntien kanssa. Toisaalta kehitys luo uudenlaista kysyntää juristien ammattitaidolle. Sääntelyä ei enää anneta yksinomaan parlamenteissa, vaan uutta normistoa syntyy myös lainsäädännön rinnalla. Esimerkiksi vuoden 2006 lopussa hyväksyttyyn eurooppalaiseen kemikaalisääntelyyn kohdistuu, sen nuoresta iästä huolimatta, voimakkaita muutospaineita. Kemikaaliteollisuus tarvitsee juristeja valvomaan etujaan erilaisissa verkostoissa, jotka päivittävät ja muokkaavat alan puitelainsäädäntöä, eurooppalaista kemikaaliasetusta. Tämä saattaa olla yksi selitys sille, miksi juristien kysyntä ”regulaatioasiantuntijoina” yksityisellä sektorilla on kasvanut. Voidaan siis todeta, että kuvattu kehitys asettaa juristiprofessiolle uusia vaatimuksia mutta avaa sille samalla uusia mahdollisuuksia. Havainnot vastaavat ennustetta, jonka *Pia Letto-Vanamo* esitti eurooppalaistumisen seurauksista Suomen EU-jäsenyyden alkamisen aikaan:

oikeudenaloja luomaan koherenssia ilman, että oikeudenalalle tarvitsee luoda kattavat omat tutkimustapansa, periaatteensa ja käsitteensä tai institutionalisoida oikeudenala opetuksen tai virkanimikkeiden avulla.” Tämä herättää kuitenkin kysymyksen, voiko oikeudenala luoda koherenssia kehittelemättä omia yleisiä oppejaan. Käsitteistä ja periaatteista koherenssin tuottamisen välineinä ks. *Tuori* 2007, s. 125–126. Oikeudenalakohtaiset yleiset opit ovat Tuorin mukaan ”välttämätön väline muodollisen oikeudenmukaisuuden edellyttämän lokaalisen koherenssin varmistamisessa”. Vrt. *Wilhelmsson, Thomas*: Yleiset opit ja pienet kertomukset ennakoitavuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. *Lakimies* 2004, s. 199–227, s. 203–207.

²⁷ Ks. *Micklitz* 2009, s. 38.

Tarvitaan myös ongelmakeskeisyyttä ja tieteidenvälisyyttä, joiden eräänä arvokkaana seurauksena voisi olla lakimiesten parempi ammatillinen ”sosialisaatio” ja tieto omista vaikutusmahdollisuuksistaan – niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.²⁸

Toinen havaittu kehityskulku on sikäli päinvastainen, että siinä juristien rooli ja itsenäinen erityisasema korostuvat. Tämä liittyy amerikkalaisen politologin *R. Daniel Kelemenin* esittämään teesiin sääntelyn kovenemisesta.²⁹ Taustaksi on todettava, että EU:n piirissä on keskusteltu vuosia siitä, amerikkalaistuuko Eurooppa. Karrikoiden voidaan kysyä, ryhtyvätkö eurooppalaiset juristit amerikkalaisten kollegoidensa tapaan seuraamaan ambulansseja. Pitkään on arvailtu, että tällaista ei ole odotettavissa, sillä eurooppalainen oikeuskulttuuri on erilainen: jähmeä ja byrokraattinen.³⁰

Nyt myös Kelemen väittää, että Eurooppa ei amerikkalaistu. Sen ei nimitäin tarvitse, koska EU on luonut oman varianttinsa siitä, mitä Euroopassa on pidetty amerikkalaistumisena. Kelemen puhuu tästä kehityksestä ”eurolegalismina”. Yksinkertaistaen kyse on siitä, että eurooppalainen sääntely on ehdotonta ja täsmällistä, jättää vain vähän kansallisten lainsoveltajien harkintaan ja luo yksityishenkilöille tuomioistuimissa täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia. Esimerkkejä saataisiin usealta alalta. Viime vuosina EU on muun muassa vahvistanut tuomioistuiensa kautta lento- ja raideliikenteen matkustajien oikeuksia.³¹ Mitä pitemmälle yksityishenkilön asema juri-disoidaan ja mitä legalistisemmaksi sääntely yleisemminkin muuttuu, sitä enemmän juristeja tarvitaan. Kelemenin eurooppalainen juristi on lopulta varsin perinteinen lakimies mutta tekee työtään uudessa ylikansallisessa normiympäristössä.

²⁸ *Letto-Vanamo, Pia*: Oikeuden Eurooppa. Luentoja oikeushistoriasta. 3. painos. Rikos- ja prosessioikeuden sekä oikeuden yleistieteiden laitos 1998, s. 150. Teoksen ensimmäinen painos julkaistiin vuonna 1995.

²⁹ *Kelemen* 2011.

³⁰ Ks. esimerkiksi *Kagan, Robert A.*: Should Europe Worry about Adversarial Legalism? *Oxford Journal of Legal Studies* 1997, s. 165–183. Lisäksi puuttuu taloudellisia kannustimia, kuten oikeusjutun lopputulokseen sidotut palkkiomaksut. Eurooppalaiset tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota myös oikeusturvavakuutusten harvinaisuuteen ja ryhmäkanteen käyttöalaa koskeviin rajoituksiin.

³¹ Lentoliikenteen matkustajia koskevat esimerkiksi yhdistetyt asiat C-581/10 ja C-629/10 *Nelson ym.*, ratkaisu annettu 23. lokakuuta 2012; yhdistetyt asiat C-402/07 ja C-432/07 *Sturgeon ym.*, Kok. 2009 s. I-10923 ja asia C-11/11 *Air France v Folkerts*, ratkaisu annettu 26. helmikuuta 2013. Unionin tuomioistuin antoi myös raideliikenteen matkustajien oikeuksia koskevan ratkaisun syksyllä 2013. Ks. ratkaisu asiassa C-509/11 *ÖBB-Personenverkehr AG*, ratkaisu annettu 26. syyskuuta 2013.

Kummallakin kehityskululla on esimerkkinsä ja kannattajansa, ja todennäköisesti kumpikin niistä tavoittaa jotain olennaista eurooppalaisen oikeuden muuttumisesta. Kehityskulkuja yhdistää se, että niissä kummassakin juristin rooli muuttuu rinta rinnan oikeuden kanssa. Sääntelyn pehmenemiseen tai avoimuuteen uskoville tutkijoille juristin tulevaisuuden virka on tyypillisesti verkostoissa.³² Juristin tulee osata tehdä yhteistyötä yli ammattikuntarajojen sekä ymmärtää, miten sääntely syntyy, kuka siitä vastaa ja miten sitä muutetaan. Juristi on vaikuttaja-verkostoituja. Sen sijaan Kelemenille ja muille, jotka uskovat sääntelyn kovenemiseen, juristi on ennen kaikkea asianajaja. Lakiin jäävät aukkokohdat korostavat tuomarin roolia, koska tuomari viime kädessä päättää, kuinka lakia tulkitaan. Juristi on palkkasoturi tai oraakkeli.

5 EVVK?

Lopuksi on syytä kysyä, miksi meidän pitää olla kiinnostuneita tai edes välittää siitä, mitä juristeille tapahtuu. Pyrkimättä tyhjentävään vastaukseen nostamme esiin kaksi tekijää, jotka ovat perustelleet ja käsittääksemme perustelevat jatkossakin juristien tarpeellisuutta. Tietoisuus niistä voi auttaa juristiprofessiota puolustamaan asemiaan niin kansallisella kuin eurooppalaisellakin tasolla. Kummallakin tekijällä on yhteys oikeuden legitimitettiin eli hyväksyttävyyden tuottamiseen. Niinpä ne myös konkretisoivat havaintoa, että eurooppalaisen oikeuden hyväksyttävyys on pitkälti sidoksissa niihin rooleihin ja funktioihin, joita juristeilla on jo vanhastaan ollut.³³

Viittasimme jo edellä siihen, että juristien pitää ikään kuin löytää paikkansa uudelleen. Tarve johtuu pitkälti siitä, että juridiikka esiintyy yhä harvemmin puhtaaksi viljeltynä. EU:n sääntelyllisen yksityisoikeuden lisääntyminen ja painoarvon kasvu on tästä hyvä esimerkki, mutta ilmiö tunnetaan myös kansallisessa kontekstissa. Perinteisten oikeudenalojen sisältö ei ole sinänsä menettänyt merkitystään mutta esiintyy entistä vähemmän irrallaan oikeudenalaa ympäröivistä ei-juridisista elämänalueista ja niitä koskevista

³² Ks. esimerkiksi *Granger, Marie-Pierre*: From the Margins on the European Legal Field: The Governments' Agents and their Influence on the Development of European Union Law. Teoksessa *Vaucher – de Witte* (eds.) 2013, s. 55–72, s. 71.

³³ Ks. *Cohen, Antonin*: 'Ten Majestic Figures in Long Amaranth Robes': The Formation of the Court of Justice of the European Communities. Teoksessa *Vaucher – de Witte* (eds.) 2013, s. 21–42, s. 27.

erityistieteistä. Esimerkiksi esineoikeus sekoittuu liiketaloustieteen kanssa rahoitusoikeudeksi.³⁴ Eikö näiden elämänalueiden ja erityistieteiden asiantuntemus sitten yksinään riittäisi? Eikö rahoitusoikeus voita jättää kauppatieteilijöiden, ympäristöoikeus ympäristötieteilijöiden ja viestintäoikeus vaikkapa journalistien hoidettavaksi? EU-kontekstiin palaten voidaan vastaavasti kysyä, eikö toimielimissä tapahtunut juristien määrän lasku ole yksinomaan toivottavaa kehitystä, jossa geneerinen asiantuntemus korvautuu spesifisemmällä.

Vastausten on käsittääksemme oltava kieltäviä. Ensimmäinen juristien tarpeellisuutta perusteleva tekijä on oikeuden systemaattisuus eli järjestelmäluonne. Minkään muun alan koulutukseen ei liity, ainakaan lähellekään yhtä perusteellista, oikeuden normatiivisen kokonaisuuden ja sitä koossapitävien sidosten oppimista. Juristiopiskelija saa tämän opin yhtäältä eksplisiittisenä tietona, toisaalta hiljaisen tiedon kehittymisen kautta.³⁵ Systemaattisen kontekstin hallinnan merkitystä voidaan tarkastella erikseen erilaisten juristiroolien kautta.

Esimerkiksi oikeudenkäynnissä tai lobbarina asiakkaansa tai taustayhteisönsä asiaa ajavan juristin rooli havainnollistaa, että juridinen argumentti saa suuren osan voimastaan systemaattisen kontekstin kautta. Argumenttia voidaan vahvistaa muun muassa osoittamalla sen olevan yhdenmukainen oikeusjärjestelmässä vallitsevan periaatteen kanssa tai saavan analogiatukea joltain toiselta oikeusjärjestelmän alalta. Systemaattisten yhteyksien hahmotaminen on edellytys myös oikeusvertailevalle argumentaatiolle. Asiakkaalle tai taustayhteisölle systemaattisten yhteyksien hyödyntäminen merkitsee parempaa palvelua, ja on oletettavaa, että sen tekee parhaiten juristi. Tätä systemaattisuuden seurausta tuskin voidaan vielä kutsua legitimitetiksi, jolla tavallisesti viitataan tarkasteltavan kohteen, tässä oikeuden, yleiseen hyväksyttävyyteen. Systemaattiseen kontekstiin tukeutuva argumentti herättää kuitenkin usein hyväksyttävyyttä vastaanottajassaan eli on vakuuttava.

Tuomari, lainvalmistelija tai muussa ”regulaattorin” roolissa oikeusnormien tuottamiseen osallistuva juristi puolestaan pääsee osallistumaan

³⁴ Ks. *Tepora, Jarno*: Rahoitusmuodot ja vakuudet. Lakimiesliiton Kustannus 2013. Ks. myös *Shiller, Robert J.*: Finance and the Good Society. Princeton University Press 2012, s. 82–86. Shiller toteaa, että on vaikea vetää rajaa puhtaasti rahoitukseen liittyvien ja muiden oikeudellisten kysymysten välille.

³⁵ Hiljaisen tiedon kehittymistä voi olla muun muassa se, että opiskelija ehkä tiedostamattaan täydentää käsitystään oikeusjärjestelmän rakenteesta, erityisesti oikeudenalojen rajoista, kun hän opiskelee jonkin yksittäisen oikeudenalan sisältöä ja suhteuttaa sitä samalla mielessään muiden tuntemiensa oikeudenalojen sisältöihin.

legitimiteetin tuottamiseen oikeuden systemaattisuuden kautta. Sama pätee oikeustieteilijään. Oikeuden systemaattisuuden linkki legitimiteetin tuottamiseen on siinä, että oikeusjärjestelmän systematiikkaa tarvitaan kehikoksi muodollisen oikeudenmukaisuuden eli muodollisen yhdenvertaisuuden tuottamiselle. Lainkäytössä muodollisen oikeudenmukaisuuden vaatimuksella tarkoitetaan, että samanlaiset tapaukset on ratkaistava samalla tavalla ja erilaiset tapaukset eri tavalla. Muodollisesta oikeudenmukaisuudesta riippuvat myös oikeusvarmuus ja lainkäytön ennakoitavuus.³⁶

Kaarlo Tuorin esittämä kuvaus periaatepohjaisen koherenssin merkityksestä muodolliselle oikeudenmukaisuudelle havainnollistaa edellä sanottua erityisesti kotimaisen oikeuden lähtökohdista. Oikeuden systemaattisuuden kannalta on olennaista, että *Tuorin* tarkoittama koherenssi on lokaalista eli oikeudenalakohtaista. Hänen mukaansa muodollinen oikeudenmukaisuus edellyttää, että yksittäisissä oikeusjutuissa sovellettavat ratkaisunormit voidaan palauttaa laajempiin periaatteisiin ja että nämä periaatteet muodostavat koherentin normatiivisen kokonaisuuden. Hän määrittelee oikeusnormien koherenssin periaatteiden välittämäksi yhteensopivuudeksi ja sisäiseksi johdonmukaisuudeksi: oikeusnormit ovat keskenään koherentteja silloin, kun ne ilmentävät samaa yleistä periaatetta tai periaatteita, jotka sopivat keskenään yhteen.³⁷

Thomas Wilhelmsson on epäillyt oikeustieteen mahdollisuuksia tuottaa ”sisäistä oikeudenalakoherenssia”, jolla hän tarkoittaa yleisten oppien avulla saavutettavaa vaikutelmaa oikeudenalan perustumisesta johdonmukaiseen arvojärjestelmään. Perusteluina hän on viitannut muun muassa konkreettisen oikeudellisen aineksen eri suuntiin vetäviin arvoperusteisiin ja yleisemminkin yhteiskunnan arvopohjan pirstaleisuuteen. Lisäksi hän on peräänkuuluttanut vaihtoehtojen, myös oikeudenaloja partikulaarisempien ja niiden rajoja rikkovien yleisten oppien rakentamista (”pienet kertomukset” fragmentaation avaamina mahdollisuuksina). Yhdenvertaisuuteen liittyvän samuusharkinnan tulisi hänen mukaansa ehkä perustua pikemminkin käytännön tilanteista nouseviin ja ongelmakeskeisiin käsityksiin kuin oikeusjärjestelmän systematiikkaan tai oikeudenalan yleisiin oppeihin.³⁸

³⁶ *Tuori* 2007, s. 124. Tässä on kiinnostavaa panna merkkeille, että edellä jaksossa 2 mainittua komission teknis-taloudellista lähestymistapaa, joka on johtanut kilpailujuristien korvautumiseen kilpailutaloustieteilijöillä, on arvosteltu nimenomaan oikeusvarmuuden heikentämisestä. Ks. *Geradin – Layne-Farrar – Petit* 2012, s. 19.

³⁷ *Ibid.* s. 123–125, 216–218. *Tuorin* mukaan Suomen oikeustiede elää jälkianalyyttistä vaihetta, jolle on tyypillistä juuri periaatteita soveltava argumentaatio.

³⁸ *Wilhelmsson* 2004, s. 205–225.

Tuorin käsitys periaatepohjaisesta koherenssista näyttää kuitenkin eroavan Wilhelmssonin tarkoittamasta sisäisestä oikeudenalakohereenssista ja ainakin joiltain osin lähestyvän Wilhelmssonin edellä selostettuja kantoja. Tuorin mukaanhan kysymys on periaatteiden kokoamisesta ainoastaan *prima facie* -luonteiseen etusijajärjestykseen. Kussakin kiperässä tapauksessa periaatteiden keskinäinen painoarvo ratkaistaan erikseen painottaen tapauksen erityispiirteitä, mikä jättää tilaa aineelliselle oikeudenmukaisuudelle. Tuori korostaa jatkuvan yleisistä opeista käytävän keskustelun tärkeyttä, jotta ne eivät jäisi jälkeen yhteiskunnallisesta ja teknologisesta kehityksestä. Tähän liittyen hän toteaa, että normiaineistoa voidaan jäsentää oikeudenaloiksi eri perusteilla. Oikeudenalat saattavat olla lomittaisia ja päällekkäisiä, koska sama normisto voidaan liittää useaan eri oikeudenalaan.³⁹

Tuori esittää koherenssin rakentuvan paljolti vuorovaikutuksessa yleisiä oppeja kehittävän oikeustieteen ja lainkäytön välillä.⁴⁰ On kuitenkin syytä panna merkille myös muiden oikeudellisten käytäntöjen osuus. Esimerkiksi uuden lainsäädännön koherenssivaikutukset riippuvat siitä, missä määrin lainvalmistelun tietopohjaksi kerätään tietoa lähtötilanteessa voimassa olevan oikeuden systematiikasta ja miten onnistuneesti lainsäädäntöhankkeen vaikutukset siihen arvioidaan.⁴¹ Tämä voidaan yleistää koskemaan kaikkia oikeudellisia käytäntöjä, joissa on kysymys oikeusnormien tuottamisesta. Juristien osallistuminen näihin oikeudellisiin käytäntöihin on omiaan lisäämään koherenssiperaista legitimitettä, koska juristit ymmärtävät oikeuden systemaattisuutta muita professioita paremmin.⁴² Oikeuden eu-rooppalaistuminen tunnetusti pakottaa kansallisia systematiikkoja mukautumaan, minkä voidaan odottaa lisäävän juristien ammattitaidon kysyntää entisestään.

Toinen juristien tarpeellisuutta perusteleva tekijä liittyy oikeuden kielen käyttötarkoituksiin. Yhtäältä oikeuden kielellä on neutraalia uskottavuutta, joka on muun muassa siivittänyt EU:n kehitystä. Toisaalta tätä neutraaliutta voidaan käyttää naamioimaan hyvinkin erisuuntaisten intressien ajamista. Oikeuden kielellä ilmaistu argumentti tukeutuu aina joihinkin normatiivisiin lähteisiin, mutta tukeutumisen motiivit vaihtelevat, ja argumentin

³⁹ Tuori 2007, s. 124–126.

⁴⁰ Ibid. s. 124.

⁴¹ Ks. yleisesti lainvalmistelun tietopohjasta Niemivuo, Matti: Kansallinen lainvalmistelu. Kauppakaari 2002, s. 85–88.

⁴² Tarkoituksena ei ole tietenkään esittää, että oikeusnormien tuotannon muiden tavoitteiden tulisi olla alisteisia koherenssipyrkimyksille ja systemaattisille näkökohdille.

sisältö voi tosiasiallisesti vastata voimassa olevaa oikeutta enemmän tai vähemmän.

Voidaan jälleen väittää, että juristeilla on koulutuksensa ansiosta parhaat edellytykset purkaa oikeuden kielellä ilmaistuja argumentteja osiin, paljastaa niillä ajettuja intressejä ja arvioida niiden oikeellisuutta voimassa olevan oikeuden kannalta. Näille kyvyille on erityisesti tarvetta rakenteissa ja toimielimissä, joita sekä kansallisella että EU:n tasolla on perustettu erilaisia integriteettiuhkia vastaan.⁴³ Väite pätee tosin laajemmissakin yhteyksissä, sillä integriteettiuhkien torjumisen tulisi olla kaikkien oikeudellisten käytäntöjen arkipäivää. Lisäksi perustelu voidaan ”globalisoida” seuraten *Caroline Devaux*’n esittämää ajatusta siitä, että EU on otollinen taso legitimitietin valvontaan suhteessa monikansallisiin yhtiöihin ja muihin ylikansallisessa normituotannossa vaikuttaviin niin sanotun eksperttitiedon tarjoajiin.⁴⁴

Edellä esitetyt havainnot tukevat käsitystä, että eurooppalaisella juristilla on edelleen virkaa. Ei-juridisen asiantuntemuksen kasvattaessa näkyvyyttään ja painoarvoaan myös juristiprofession olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota julkikuvaansa. Olisi syytä osoittaa näköharhaksi se, että ei-juridinen asiantuntemus on spesifistä ja juridinen geneeristä. Juridiikalla on omat yhteiskunnalliset funktionsa, ja niiden spesialisti on juristi.

⁴³ Esimerkkeinä voidaan mainita eduskunnan oikeusasiamies sekä Euroopan oikeusasiamies ja Euroopan petostentorjuntavirasto OLAF.

⁴⁴ Ks. *Devaux, Caroline*: The Role of Experts in the Elaboration of the Cape Town Convention: Between Authority and Legitimacy. *European Law Journal* 2013, s. 843–863, s. 861–863.